

วิถีชีวิตและบทบาทหน้าที่ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน
ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย
อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์

The lifestyle and roles that appear in the Hmong hill
tribe folk tales. Huai Nam Khao Village, Khek Noi,
Khao Kho District, Phetchabun Province

สุกัญญาโสภี ไจกล้ำ^{1*} นารี หวังวอก¹ นุชจิรา สาระถี¹ และสรिता ลีปรีชา¹
Sukunyasopee chaiklam^{1*} Naree Wangwok¹ Nuchchira Sarethee¹ and
Sarita Leepreecha¹

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Humanities and Social Science, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok
Province 65000

* Correspondence to E-mail: sukunyasopee@gmail.com

Received: December 23, 2018; Revised: April 4, 2019; Accepted: May 28, 2019

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมและ
จัดจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง 2) วิเคราะห์
วิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง 3) วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนิทานพื้นบ้าน
ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบล
เข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้จำนวน 32 เรื่อง ผลการวิจัยพบว่า นิทานพื้นบ้าน
ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จำแนกได้ 7 ประเภท เป็นนิทานอธิบายเหตุและนิทานมหัศจรรย์มากที่สุด

จำนวนประเภทละ 7 เรื่อง นิทานผี จำนวน 6 เรื่อง นิทานชีวิตหรือนิยายชีวิต จำนวน 5 เรื่อง นิทานมุขตลกและนิทานปรัมปรา จำนวนประเภทละ 3 เรื่อง และนิทานสัตว์น้อยที่สุด จำนวน 1 เรื่อง ตามลำดับ

การวิเคราะห์วิถีชีวิต พบว่าปรากฏวิถีชีวิตในด้านสังคมและชีวิตประจำวันมากที่สุด จำนวน 29 เรื่อง รองลงมา คือ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม จำนวน 8 เรื่อง และปรากฏน้อยที่สุด ด้านบ้านบนดอย จำนวน 1 เรื่อง ซึ่งในนิทานหนึ่งเรื่องจะปรากฏวิถีชีวิตได้ในหลายด้าน ส่วนการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ พบบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอนมากที่สุด จำนวน 23 เรื่อง รองลงมา บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ จำนวน 7 เรื่อง และบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับ การอธิบายสาเหตุ จำนวน 6 เรื่อง ตามลำดับ

คำสำคัญ : นิทานพื้นบ้าน, วิถีชีวิต, บทบาทหน้าที่, ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

Abstract

Analysis Folk Tales Thailand Hmong hill tribe. The objectives: 1) to collect and classify the Hmong hill tribes of Thailand folklore. In written 2) analyze the lifestyle in Thailand hill tribe Hmong Folk Tales 3) analyze the role of folklore in Thailand Hmong hill tribe.

This research collected the Hmong hill tribe folktales. The results of this research were as follows. Hmong hill tribe folktales can be classified into 7 types, the most fairy tale 7 stories, the ghost stories 6 stories, novella 5 stories, jest tales and myths 3 stories. And one animal tale story.

The analysis of life style found that there were 29 life-style tales that appeared in social and everyday life. Followed by the traditional culture 8 stories, and the least. The House on the Hill 1 story. Role analysis Roles were taught about the role of the 23 story about the accreditation of 7 stories and the duty to explain why the number 6 stories.

Keywords: Folktale, Lifestyle, Role, The Hmong hill tribes

บทนำ

จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบในหุบเขามีอาณาเขตทางทิศเหนือติดกับจังหวัดเลย อาณาเขตทางทิศใต้ติดกับจังหวัดลพบุรีทางทิศตะวันออกติดกับจังหวัดชัยภูมิ และอาณาเขตทางทิศตะวันตกติดกับจังหวัด

พิษณุโลก มีแม่น้ำป่าสัก เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลหล่อเลี้ยงผู้คนและสิ่งมีชีวิตตลอดมา ส่งผลให้พื้นที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย ดินมีสภาพอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชทำการเกษตรเป็นอย่างดี และด้วยความสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้จังหวัดเพชรบูรณ์มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่อย่างหลากหลาย หนึ่งในนั้น คือ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่เข้ามาตั้งหลักปักฐานตั้งแต่โบราณกาล

ม้ง เป็นชนชาติหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม แม้ว่าโลกในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นมากมาย ม้งก็ยังคงมีการขยายอาณาเขตกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ภายในประเทศและต่างประเทศ ในประเทศจีนชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ “ม้ง” จะถูกใช้อย่างสับสนกับ คำว่า แม้ว หรือ เหมียว โดยรากศัพท์ของคำว่า ม้ง แปลว่า ต้นข้าวอ่อน หมายถึง ลูกของแผ่นดิน ม้งส่วนหนึ่งเข้ากับฝ่ายไทยและอีกส่วนหนึ่งเข้ากับคอมมิวนิสต์ ม้งฝ่ายไทยได้อพยพมาอยู่บนพื้นที่ราบสูง เช่น บ้านคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร บ้านร่มเกล้า จังหวัดพิษณุโลก และบ้านเข็มน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น

ปัจจุบันถึงแม้ว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งยังอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่เมื่อมีเทคโนโลยีและความทันสมัยเข้าไปในหมู่บ้าน จึงทำให้เด็กม้งไม่สนใจในนิทาน และที่สำคัญเด็กม้งส่วนใหญ่เติบโตในสังคมเมืองเป็นจำนวนมาก เยาวชนม้งรุ่นหลังจึงขาดการสืบทอด ทำให้เกิดการสูญหายไปของนิทานม้ง ถือเป็นเรื่องที่ควรตระหนักถึง เพราะนิทานมีความสำคัญกับชุมชนตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา ดังที่ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2526, น. 110 อ้างถึงใน อภิญญา อ่อนดี, 2558) ได้กล่าวไว้ว่า นิทานแต่ละท้องถิ่นนับว่าเป็นสิ่งที่น่าศึกษาเรียนรู้ เพราะนิทานมีความสัมพันธ์กับทุกส่วนของสังคม เป็นกระจกเงาส่องสภาพสังคมได้โดยปริยาย นิทานเป็นมรดกภูมิปัญญาแก่ตนเอง และในขณะเดียวกันก็ใช้เป็นการอบรม สั่งสอนลูกหลานให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ถ้าพิจารณาให้ละเอียดแล้วนิทานไม่ใช่ให้ข้อคิดแต่เฉพาะผู้ฟังที่เป็นเด็กเท่านั้น นิทานหลายเรื่องยังให้ข้อคิดแก่ผู้ใหญ่ในด้านความประพฤติชอบอยู่ในระเบียบอันดีงามของสังคม นิทานได้ชี้ให้เห็นลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของสังคมอีกด้วย นอกจากนี้แล้วนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ยังสอดแทรกเรื่องราวต่าง ๆ ที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนในกลุ่มชน ตลอดจนสภาพทั่วไปของท้องถิ่นและสภาพสังคมที่ผู้เล่าอาศัยอยู่

ด้วยสาเหตุที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานิทานของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็มน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นการรวบรวมนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แล้วจัดจำแนกประเภทของนิทานวิเคราะห์วิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทาน อีกทั้งยังวิเคราะห์บทบาทของนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขา

เผ่าม้งที่มีต่อสังคม ซึ่งถือเป็นการอนุรักษ์มรดกทางปัญญาไว้เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมให้กับผู้สนใจได้รับรู้ อีกทั้งจะได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในอันที่จะนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งสืบไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและจัดจำแนกประเภทของนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ในหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
2. เพื่อวิเคราะห์วิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง
3. เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่มีต่อสังคม

ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลนิทานจากผู้รู้ในหมู่บ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่ยังสามารถเล่านิทานได้ จำนวน 9 คน นำมาจัดจำแนกประเภทของนิทาน ศึกษาวิถีชีวิตที่สะท้อนให้เห็นจากนิทาน และนำมาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนิทานชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่มีต่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยค้นคว้าในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและจัดจำแนกประเภทของนิทาน วิเคราะห์วิถีชีวิตบทบาทหน้าที่ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ผู้วิจัยได้ศึกษาวิถีชีวิตและบทบาทหน้าที่เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ จากนั้นจึงได้เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามที่หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเอกสารต่าง ๆ ได้แก่
 - 1.1 หอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 - 1.2 หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร
2. เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง แล้วจึงนำข้อมูลที่เป็นนิทานพื้นบ้านดังกล่าวมาวิเคราะห์เพื่อหาบทบาทหน้าที่ของนิทานและวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

2.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจประชากรจำนวน 1,075 คน พบว่ามีผู้ที่สามารถเล่นนิทานได้จำนวน 9 คน ซึ่งมีคุณสมบัติครบตามที่ผู้วิจัยกำหนด คือ เป็นคนชาติพันธุ์ม้ง มีภูมิลำเนาอยู่ที่หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และมีการยอมรับความสามารถในการเล่นนิทานจากคนในกลุ่มชนเดียวกัน ได้แก่

1. นางเปียง แซ่ย่าง อายุ 70 ปี อาชีพ ฐานไม้กวาด ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

2. นางกฤติยา สิบรีชา อายุ 37 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

3. นางจေး แซ่ลิ้มบ้านเลขที่ 3 อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ อายุ 60 ปี หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

4. นายสมชาย แซ่ลี้อายุ 80 ปี อาชีพ หมอทำขวัญ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

5. นางโต๊ะ แซ่ลี้อายุ 47 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 74 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

6. นางจิลมิกา สิบรีชา อายุ 58 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 187 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

7. นางเน่ง แซ่เถา อายุ 62 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 6 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

8. นางเบสียง แซ่ลี้อายุ 70 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 4 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

9. นายชาญ สิบรีชา อายุ 63 ปี อาชีพ ทำไร่ ศาสนา พุทธ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 1 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67280

2.2 บันทึกเสียง โดยใช้เครื่องบันทึกเสียงในระหว่างสัมภาษณ์

2.3 บันทึกภาพ ในขณะที่สัมภาษณ์

3. การจัดทำข้อมูล ผู้วิจัยถอดความจากการสัมภาษณ์ภาษาม้งเป็นภาษาไทย เนื่องจากผู้วิจัยเป็นบุคคลในพื้นที่จึงมีความชำนาญในด้านภาษาม้งเป็นอย่างดี

4. การนำข้อมูลมาจัดจำแนกประเภทตามแนวคิดของ สติธ ทอมป์สัน ดังนี้

4.1 นิทานมหัศจรรย์

4.2 นิทานชีวิตหรือนิยายชีวิต

- 4.3 นิทานวีรบุรุษ
- 4.4 นิทานประจำถิ่นหรือนิยายประจำถิ่น
- 4.5 นิทานอธิบายเหตุ
- 4.6 ตำนานปรัมปรา
- 4.7 นิทานสัตว์
- 4.8 นิทานมุขตลก
- 4.9 นิทานศาสนา
- 4.10 นิทานผี
- 4.11 นิทานซ้ำแบบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งการศึกษาเอกสารวิจัยและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใน การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิถีชีวิต โดยแบ่งด้านวิถีชีวิตตามแนวคิดของ สมัย สุทธิธรรม (สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง แม้ว, 2541) ได้แก่ ด้านบ้านบนดอย ด้านการแต่งกาย ด้านม้งหรือแม้ว ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสังคมและชีวิตประจำวัน และวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ที่คิดขึ้นจาก Eycyclopaedia Britannica (อ้างถึงจาก เสาวลักษณ์ อนันตदानต์, 2543, น. 401 – 403) ที่จำแนกบทบาทหน้าที่ตามลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ โดยแบ่งเป็น 5 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการหลีกหนี
2. บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุ
3. บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์
4. บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอน
5. บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการควบคุม
6. นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การรวบรวมและจำแนกประเภทนิทาน

ผู้วิจัยได้รวบรวมนิทานพื้นบ้านจากหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ในครั้งนี้มีทั้งหมด 32 เรื่อง ได้จำแนกตามแนวคิดนิทานพื้นบ้านของ สติธ ทอมป์สัน (อ้างถึงใน ประคอง นิมมานเหมินท์, 2551, น. 7-30) ดังนี้

1.1 นิทานมหัศจรรย์ 7 เรื่อง ได้แก่

- 1) กำพว้าทองโต
- 2) เศรษฐีกับงู
- 3) นางฟ้าผีเสื้อกับชายหนุ่ม
- 4) เสือกับน้องสาว
- 5) สองพี่น้อง
- 6) ยาลอเล้งท้อ
- 7) มีตุ้ยย้ายอึก

1.2 นิทานชีวิตหรือนิยายชีวิต 5 เรื่อง ได้แก่

- 1) เมียหลวง เมียน้อย
- 2) แม่ย่ากับลูกสะใภ้
- 3) นู๋เชื่อมกับกำว้า
- 4) หญิงสาว
- 5) โตกับเล็ก

1.3 นิทานอธิบายเหตุ 7 เรื่อง ได้แก่

- 1) โลกสร้างสิ่งมีชีวิต
- 2) พี่ใหญ่กับน้องเล็ก
- 3) นกแสก
- 4) หญิงเล็กหญิงใหญ่กับเสือ
- 5) ชายหนุ่มมาจากกับตัวตุ่น
- 6) สองชายหนุ่ม
- 7) ภาษา

1.4 นิทานตำนานปรัมปรา 3 เรื่อง ได้แก่

- 1) บุญคุ้มกะลาหินเต็บ
- 2) พระราชาผีเสื้อเจ็ดคน
- 3) ไหมกับแม่ยักษ์

1.5 นิทานเรื่องสัตว์ 1 เรื่อง ได้แก่

- 1) วัว เสือ หมาป่า

1.6 นิทานมุขตลก 3 เรื่อง ได้แก่

- 1) โง่ 1 โง่ 2 โง่ 3
- 2) นายย้ากับนายเสื่อ
- 3) ปู่กับแคะ

1.7 นิทานผี 6 เรื่อง ได้แก่

- 1) บ้อจจ
- 2) หญิงสาวกับผีโล้น
- 3) ผีไหม
- 4) ผีสามี
- 5) เด็กผี
- 6) ภูโพลี

2. การวิเคราะห์วิถีชีวิต ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

การวิเคราะห์วิถีชีวิต ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 32 เรื่อง โดยแบ่งด้านวิถีชีวิตตาม สมัย สุทธิธรรม (2541, น. 17 – 55) ได้แก่ ด้านสังคมและชีวิตประจำวัน ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านบ้านบนคอย สรุปได้ดังนี้

2.1 ด้านสังคมและชีวิตประจำวัน

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านปรากฏด้านสังคมและชีวิตประจำวัน จำนวน 29 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง แม่ย่ากับลูกสะใภ้ เรื่อง บ้อจจ เรื่อง โง่ 1 โง่ 2 โง่ 3 เรื่อง เมียหลวง เมียน้อย เรื่องพี่ใหญ่น้องเล็ก เรื่อง นายย้ากับนายเสื่อ เรื่อง นกแสก เรื่อง กำพร้าห้องโต เรื่อง บุญคุ้มกะลาหินเต็บ เรื่อง ภูเขียบกับกำว้าว เรื่อง วัว เสือ หม่าปา เรื่อง หญิงเล็ก หญิงใหญ่กับเสื่อ เรื่อง เศรษฐีกับงู เรื่อง หญิงสาวทั้งสองกับผีหัวโล้น เรื่อง ไหมกับแม่ยักษ์ เรื่อง นางฟ้าผีเสื้อกับชายหนุ่ม เรื่อง ภูโพลี เรื่อง ชายหนุ่มยากกับตัวตุน เรื่อง หญิงสาว เรื่อง ผีไหม เรื่อง ผีสามี เรื่อง เสือกับน้องสาว เรื่อง เด็กผี เรื่อง สองชายหนุ่ม เรื่อง ปู่กับคนแคะ เรื่อง โตกับเล็ก เรื่อง สองพี่น้อง เรื่อง ยาลอเล่งท้อ เรื่อง มีตุ้ยย้ายเก้า แสดงให้เห็นว่า ชีวิตประจำวันของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ปกติภรรยาจะต้องคอยดูแลทุกอย่างในบ้าน หาดอาหารเลี้ยงสัตว์และอาหารสำหรับครอบครัว สังคมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำไร่แบบเลื่อนลอย การดำเนินชีวิตของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งยังคงปลูกข้าว ชิง พริก กระจ่ำปัสลีและข้าวโพดเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้แล้วชาวไทยภูเขาเผ่าม้งกับธรรมชาติใช้ชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นต้นน้ำที่ใสบริสุทธิ์

ไร้สิ่งปฏิกุล ผลหมากรากไม้และสัตว์นานาชนิดเห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้รวมไปถึง การมีห้องโซ่อาหารที่ไม่ขาดสาย เพื่อให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งได้นำไปประกอบอาหาร และ ใช้ประโยชน์อีกมากมาย ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งได้ดูแลรักษาต้นน้ำลำธารและป่าไม้ให้อุดม สมบูรณ์ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้อยู่อย่างยั่งยืน ถือได้ว่าธรรมชาติ คือ ลมหายใจของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งให้มีชีวิตอยู่รอดตลอดกาล

2.2 ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านปรากฏด้านประเพณีและ วัฒนธรรม จำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง แม่ย่ากับลูกสะใภ้ เรื่อง เมียหลวง เมียน้อย เรื่อง กำฟ้าร้องโอด เรื่อง เศรษฐีกับงู เรื่อง โหมกับแม่ยักษ์ เรื่อง ชายหนุ่มมาจากกับตัวตุ่น เรื่อง หญิงสาว เรื่อง มีตุ้ยย้อเก๊า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีประเพณีฉลองปีใหม่ ซึ่งการฉลองปีใหม่นั้นจะอยู่ราวปลายเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม มีการประกอบ พิธีกรรมเรียกขวัญในแต่ละครอบครัวให้กลับบ้านอย่าหนีไปไหนกลับมาอยู่กับพ่อแม่ หลังจากวันประกอบพิธีกรรมทุกคนจะหยุดทำงาน โดยชายหญิงในหมู่บ้านจะสวมเสื้อผ้า ชุดใหม่มีลายปักด้วยมือที่เป็นเอกลักษณ์ หนุ่มสาวจะแต่งตัวกันอย่างเต็มยศใส่ เครื่องประดับเงินอย่างสวยงาม และร้องรำทำเพลงมีการโยนลูกช่วง ลูกช่วงมีลักษณะกลม เหมือนลูกบอลขนาดเล็กทำจากฝ้านำมาพันกันจนเป็นก้อนกลมแล้วเย็บปิดให้เรียบร้อย เพื่อใช้โยนหาคู่กันไปมาระหว่างชายหญิงอย่างสนุกสนาน นอกจากนี้แล้วยังปรากฏ ประเพณีแต่งงาน คือ การส่งผู้เฒ่าคนแก่ไปสู้อขอซึ่งจะต้องกำหนดวงเงินค่าสินสอดและวัน เวลาที่นำมาชำระไปพร้อมกัน ถ้าเป็นหนุ่มกำฟ้า รหรือยากจนพ่อแม่ฝ่ายหญิงสาว ไม่มี บุตรชายต้องการรับหนุ่มไว้เป็นเขย คือ รับเข้ามาอยู่เป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ช่วยกันทำมาหากินเรียกว่า “การขึ้นเขย” ไม่ต้องเสียค่าสินสอดให้กับทางฝ่ายหญิง อีกทั้ง สังคมชาวไทยภูเขาเผ่าม้งอนุญาตให้ผู้ชายมีภรรยาเกินกว่าหนึ่งคนได้ แต่จะต้องอยู่ภายใต้ กฎข้อห้ามโดยทั่วไป เช่น ไม่อนุญาตให้แต่งงานในแซ่สกุลเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งชาวไทยภูเขา เผ่าม้ง ยังคงการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาอย่างยาวนานไม่ให้อสูญหายไปและ ยังคงอนุรักษ์ประเพณีโบราณมาจวบจนปัจจุบัน

2.3 ด้านบ้านบดอย

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านปรากฏด้านบ้านบดอย จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง เด็กผี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งนั้นตั้งอยู่บน ภูเขาสูง การตั้งบ้านเรือนจะติดกับพื้นดินโดยใช้ดินเป็นพื้นบ้าน ยกพื้นสูงเพียงแค่นั้นอน

มีลักษณะบ้านโดยใช้วัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นนั้น คือ ไม้ไผ่ตงสับพากมาทำเป็นฝาเรือน ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษทั้งด้านความแข็งแรงและมีความยืดหยุ่นที่เหนือกว่าวัสดุสังเคราะห์หลายชนิด ชาวไทยภูเขาเขาเผ่าม้งจึงนิยมนำมาเป็นวัสดุในการสร้างบ้านเรือน นอกจากนี้ไม้ไผ่สับพากหรือไม้แผ่นมาทำเป็นฝาเรือนแล้ว เสาบ้านจะต้องใช้ไม้เนื้อแข็ง หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือใบตองแห้ง ใบค้อ ใบเหียง นำมาเย็บเป็นตับ ๆ เรียงกันอย่างสวยงาม ปัจจุบันด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปการตั้งบ้านเรือนของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งก็เปลี่ยนไปตาม แต่ยังคงอนุรักษ์บ้านแบบดั้งเดิมไว้พบได้ตามการตั้งถิ่นฐานบนภูเขาสูง

3. การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง

การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ โดยใช้ทฤษฎีบทบาทหน้าที่คติชนจาก Eycyclopaedia Britannica (เข้าถึงใน เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2543, น. 401 – 403) ที่จำแนกบทบาทหน้าที่ตามลักษณะพฤติกรรมของมนุษย์ สรุปได้ว่า มีบทบาทหน้าที่ของนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 32 เรื่อง สามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสังคมได้ 3 ประการ บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอน บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอน

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านประเภทบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอน จำนวน 23 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง แม่ย่ากับลูกสะใภ้ เรื่องบ้อจง เรื่อง โง่ 1 โง่ 2 โง่ 3 เรื่อง เมียหลวง เมียน้อย เรื่อง พี่ใหญ่กับน้องเล็ก เรื่องนายฮ้างกับนายเลื้อ เรื่องบุญคุ้มกะลาถิ่นเติบโต เรื่องนุ้เขี้ยวกับกาวข้าว เรื่องวัว เสือ หมาป่า เรื่องหญิงเล็ก หญิงใหญ่กับเสือ เรื่อง เศรษฐีกับงู เรื่องพระราชาผู้มีเมตตาคน เรื่องหญิงสาวทั้งสองกับผีหัวโล้น เรื่องนุ้โพธิ์ เรื่องชายหนุ่มยากกับตัวตื้น เรื่องหญิงสาว เรื่องเลือกกับน้องสาว เรื่องเด็กผี เรื่องโตกับเล็ก เรื่องสองพี่น้อง เรื่องผีไหม เรื่อง ย่าล่อเล่งท้อ เรื่องมีตุ้ยย้อเก็ก แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มักมีการสั่งสอน ตักเตือนผ่านนิทานเป็นอุทาหรณ์ เพื่อเตือนสติสมาชิกในครอบครัวให้ทราบถึงเกณฑ์และหลักการปฏิบัติที่ดี อีกทั้งยังสอนถึงความรักของผู้มีพระคุณที่มีมากกว่าบุคคลอื่นการห้ามสิ่งต่าง ๆ เมื่อเข้าไปในป่าลึกไม่ควรกระทำ เพราะในป่ามีสัตว์และสรรพสิ่งลึกลับอันตรายทั้งปวงที่มิทั้งมองเห็นและมองไม่เห็น ยังสอนถึงควรมีสติสัมปชัญญะก่อนจะตัดสินใจกระทำทุกอย่างด้วยความคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่ตัดสินใจหาด้วยกำลังการมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นทั้งภายในและภายนอกเพื่อที่จะเข้าใจผู้อื่นไม่ใช่เพียงแค่เห็นภาพลักษณ์ภายนอกก็มองเป็นอย่างอื่นแล้ว การมีความคิดให้รู้เท่าทันคน ไม่ให้เชื่อใจหรือหลงคารมคนแปลกหน้าเพราะอาจจะเกิน

อันตรายเป็นตนเองและสร้างความเดือดร้อนตามมาการไม่โลภอิจฉาวิชาผู้อื่นใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาทรวมไปถึงความมีน้ำใจให้กับสัตว์โลกและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

3.2 บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านปรากฏบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ จำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ เรื่องนกแสก เรื่องกำพร้าท้องโต เรื่องนุ้เกี่ยวกับกาวข้าว เรื่องไหมกับแม่ยักษ์ เรื่องนางฟ้าผีเสื้อกับชายหนุ่ม เรื่องผีสามี่ เรื่อง ยาลอเล่งท้อ แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมีการพิสูจน์ผ่านนิทานพื้นบ้านว่าเมื่อนำก้อนหินมาลูบหน้าแล้วหน้าตาจะเปลี่ยนไป รูปจะหลอส่ง่างาม การเอาด้ายร้อยเข็มปักไว้ที่เสื้อผ้าจะทำให้ สามารถติดตามตัวได้ มีการใช้กลล่อลวงให้ทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะเบี่ยงเบนความสนใจจากภัยอันตราย เพื่อให้รอดพ้นจากสัตว์ร้ายและสิ่งต่าง ๆ มากมาย มักจะมีความอยากรู้อยากเห็นและสงสัยในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ห้ามว่าทำไมต้องห้ามจึงอยากลองเรียนรู้สิ่งนั้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติ มักมีการพิสูจน์การให้สาเหตุ ความเข้าใจโลกที่อาศัยอยู่ อีกทั้งยังเป็นสังคมที่ไม่มีตัวหนังสือนั้นถือได้ว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นเหมือนศูนย์กลางของชีวิตมนุษย์ การสมรส และการตาย ซึ่งเปรียบเสมือนการที่องค์กรทางสังคมทำเครื่องหมายให้กับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ท้ายที่สุดแล้วก็เส้นทางออกไปสู่ชีวิตหลังความตาย

3.3 บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุ

นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีนิทานพื้นบ้านปรากฏบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุ จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ เรื่องพี่ใหญ่ น้องเล็ก เรื่องโลกสร้างสิ่งมีชีวิต เรื่องพระราชามีเมียเจ็ดคน เรื่องปู่กับคนแคระ เรื่องภาษา เรื่องสองชายหนุ่ม แสดงให้เห็นว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมักมีการตั้งคำถามและการตอบคำถามผ่านนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้งว่าโลกเราเกิดขึ้นมาอย่างไร ใครเป็นผู้สร้างมนุษย์ สัตว์และพืชผู้ที่สร้างทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกใบนี้ก็คือ โลกการกำเนิดสิ่งแวดล้อมเกิดมาจากร่างของคุณยายใจดำแตกสลายกลายเป็นหิน ภูเขา ต้นไม้ ต้นกำเนิดของสัตว์น้ำก็มีที่มาจากพระเจ้าบอกให้สองชายหนุ่มเอากิ่งไม้ไปไว้ที่แม่น้ำทำให้มีสัตว์น้ำและปูปลา แต่ด้วยความที่ทั้งสองไม่เชื่อฟังพระเจ้ารอให้ครบสามวันก็เลยไปจับมากินจึงทำให้ปลาทุกตัวมีกระดูก หรือกระทั่งอธิบายสาเหตุให้เห็นว่าเสียงที่พูดกันทุกวันนี้มีต้นกำเนิดมาจากการเผาต้นไม้ใบไม้และไม้ไผ่จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเสียงพูดยกตัวอย่าง เรื่องพระราชามีเมียเจ็ดคน อี้น้อยซึ่งเป็นลูกของพระราชาก็เป็นผู้มีความรู้ และได้ขึ้นไปบนสวรรค์เป็นพระอาทิตย์คอยส่องแสงในเวลากลางวันมีความสามารถเก่งกาจจึงทำให้

พระอาทิตย์มีแสงแห่งความร้อนแรงมาจนถึงทุกวันนี้ จะเห็นได้ว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งมักมีนิทานพื้นบ้านที่เด็ก ๆ สงสัยว่าสิ่งมีชีวิตบนโลกมนุษย์เกิดขึ้นอย่างไรและเล่าให้ฟังเพื่ออธิบายสาเหตุ

สรุปผล

1. การรวบรวมและจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง รวบรวมนิทานพื้นบ้านได้ จำนวน 32 เรื่อง สามารถจำแนกได้ 7 ประเภท ได้แก่ นิทานมหัศจรรย์ นิทานอธิบายเหตุ นิทานผี นิทานชีวิตหรือนิยายชีวิต นิทานมุขตลก นิทานปรัมปรา และนิทานสัตว์

2. การวิเคราะห์วิถีชีวิต ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 32 เรื่อง สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบ้านบนดอย ด้านประเพณีและวัฒนธรรม ด้านสังคมและชีวิตประจำวัน โดยจำแนกเป็นตารางได้ดังนี้

ที่	เรื่อง	ด้านบ้านบน ดอย	ด้านประเพณี และวัฒนธรรม	ด้านสังคมและ ชีวิตประจำวัน
1.	แม่ย่ากับลูกสะใภ้		✓	✓
2.	บ้อจง			✓
3.	โง่ 1 โง่ 2 โง่ 3			✓
4.	เมียหลวง เมียน้อย		✓	✓
5.	พี่ใหญ่กับน้องเล็ก			✓
6.	นายยี่กับนายเสือ			✓
7.	นกแสก			✓
8.	โลกสร้างสิ่งมีชีวิต	-	-	-
9.	กำพร้าห้องโต		✓	✓
10.	บุญคุ้มกะลาหินเต็บ			✓
11.	ผู้เขี้ยกับก้าวขัว			✓
12.	วัว เสือ หมาป่า			✓
13.	หญิงเล็กหญิงใหญ่กับเสือ			✓
14.	เศรษฐีกับบงู		✓	✓
15.	พระราชามีเมียเจ็ดคน	-	-	-
16.	หญิงสาวทั้งสองกับ ผีหัวโล้น			✓

ที่	เรื่อง	ด้านบ้านบน ดอย	ด้านประเพณี และวัฒนธรรม	ด้านสังคมและ ชีวิตประจำวัน
17.	ไหมกับแม่ยักษ์		✓	✓
18.	ผีเสื้อกับชายหนุ่ม			✓
19.	น้ำไฟล์			✓
20.	ชายหนุ่มมาจากกับตัวตุน		✓	✓
21.	หญิงสาว		✓	✓
22.	ภาษา	-	-	-
23.	ผีไหม			✓
24.	ผีสามี			✓
25.	เสื้อกับน้องสาว			✓
26.	เด็กผี	✓		✓
27.	สองชายหนุ่ม			✓
28.	ปู่กับคนแคระ			✓
29.	โตกับเล็ก			✓
30.	สองพี่น้อง			✓
31.	ย่าล่อเล่งท้อ			✓
32.	มีตุ้ยย้ายอู่เก้า		✓	✓
รวม		1	8	29

จากตารางแสดงให้เห็นว่า นิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่าม้งทั้งหมด 32 เรื่อง ไม่ปรากฏวิธีชีวิต 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องโลกสร้างสิ่งมีชีวิต เรื่องพระราชามีเมียเจ็ดคน และเรื่องภาษา จะเห็นได้ว่ามีนิทานที่ปรากฏ ในด้านสังคมและชีวิตประจำวันมากที่สุด ตามด้วยด้านประเพณีและวัฒนธรรม และปรากฏน้อยที่สุด คือ ด้านบ้านบนดอย ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ถึงการตั้งถิ่นฐานที่อยู่บนภูเขาสูง มีการสร้างบ้านเรือนจากวัสดุธรรมชาติ การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างชาวไทยภูเขาเผ่าม้งกับธรรมชาติ ไม่ว่าจะป็นต้นน้ำที่ใสบริสุทธิ์ ไร่สิ่งปลูกผลหมากรากไม้ และสัตว์นานาชนิด เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ รวมไปถึงการมีห่วงโซ่อาหารที่ไม่ขาดสาย เพื่อให้ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ได้นำไปประกอบอาหาร

และใช้ประโยชน์อีกมากมาย ชาวไทยภูเขาเผ่าม้งได้ดูแลรักษาต้นน้ำลำธารและป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์ มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้คงอยู่กับชาวไทยภูเขาเผ่าม้งได้ อย่างยั่งยืน รวมทั้งการใช้ชีวิตประจำวันในการทำอาชีพ เลี้ยงสัตว์ ถือได้ว่าธรรมชาติคือ ลมหายใจของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งให้มีชีวิตอยู่รอดตลอดกาล อีกทั้งยังปรากฏการสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่มีมาอย่างยาวนานไม่สูญหายไปและยังคงอนุรักษ์ประเพณีโบราณมาจวบจนปัจจุบัน

3. การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน จำนวน 32 เรื่อง สามารถจำแนกได้ 3 บทบาทหน้าที่ ที่มีต่อสังคม ได้แก่ บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายเหตุ บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ บทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอน โดยจำแนกเป็นตารางได้ดังนี้

ที่	เรื่อง	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับการ อธิบายสาเหตุ	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับ การพิสูจน์	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับ การสอน
1.	แม่ย่ากับลูกสะใภ้			✓
2.	บ้อจง			✓
3.	โง่ 1 โง่ 2 โง่ 3			✓
4.	เมียหลวง เมียน้อย			✓
5.	พี่ใหญ่กับน้องเล็ก	✓		✓
6.	นายฮี้กับนายเสือ			✓
7.	นกแสก		✓	
8.	โลกสร้างสิ่งมีชีวิต	✓		
9.	กำพร้าห้องโต		✓	
10.	บุญคุ้มกะลาหินเต็บ			✓
11.	นู้เชื่อมกับกาวข้าว		✓	✓
12.	วัว เสือ หมาป่า			✓
13.	หญิงเล็กหญิงใหญ่กับเสือ			✓
14.	เศรษฐีกับบุง			✓
15.	พระราชามีเมียเจ็ดคน			✓
16.	หญิงสาวทั้งสองกับผีหัวโล้น			✓

ที่	เรื่อง	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับการ อธิบายสาเหตุ	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับ การพิสูจน์	บทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับ การสอน
17.	ไหมกับแม่ยักษ์		✓	
18.	นางฟ้าผีเสื้อกับชายหนุ่ม		✓	
19.	ผู้ไฟล์			✓
20.	ชายหนุ่มมาจากกับตัวตุ่น			✓
21.	หญิงสาว			✓
22.	ภาษา	✓		
23.	ผีไหม			✓
24.	ผีสามี		✓	
25.	เสื้อกับน้องสาว			✓
26.	เด็กผี			✓
27.	สองชายหนุ่ม	✓		
28.	ปู่กับคนแคระ	✓		
29.	โตกับเล็ก			✓
30.	สองพี่น้อง			✓
31.	ย่าลอล่งทอ		✓	✓
32.	มีตุ้ยย้ายอเค้า			✓
	รวม	6	7	23

จากตาราง จะเห็นได้ว่ามีนิทานที่ปรากฏ ในบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอนมากที่สุด ตามด้วยบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการพิสูจน์ และบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการอธิบายสาเหตุ ตามลำดับ ปรากฏว่าการอธิบายสาเหตุ ลึกลับชีวิตที่เกิดขึ้นต่าง ๆ บนโลกใบนี้ ส่วนแต่โลกเป็นผู้สร้าง มีการพิสูจน์ว่าเมื่อนำก้อนหินมาลูบหน้าแล้วหน้าตาจะเปลี่ยนไป รูปจะหลอสง่างาม การเอาด้ายร้อยเข็มปักไว้ที่เสื้อผ้าจะทำให้ สามารถติดตามตัวได้ มีการใช้กลลวงให้ทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะเบี่ยงเบนความสนใจจากภัยอันตราย เพื่อให้รอดพ้นจากสัตว์ร้ายและสิ่งต่าง ๆ มากมาย อีกทั้งยังมีการสอนถึงความรักของผู้มีพระคุณที่มีมากกว่าบุคคลอื่น การทำสิ่งต่าง ๆ

เมื่อเข้าไปในป่าลึกไม่ควรกระทำ เพราะในป่ามีสัตว์และสรรพสิ่งลึกลับอันตรายทั้งปวง ที่มีทั้งมองเห็นและมองไม่เห็น ยังสอนถึงการมีสติสัมปชัญญะ ก่อนจะตัดสินใจกระทำทุกอย่างด้วยการคิดไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่ตัดสินใจหาด้วยการใช้กำลัง การมีความคิด ให้รู้เท่าทันคน ไม่ให้เชื่อใจหรือหลงคารมคนแปลกหน้าเพราะ อาจจะมีอันตรายแก่ตนเองและสร้างความเดือดร้อนตามมา และการไม่โลกิจฉาวิชาใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท รวมถึงการมีน้ำใจให้กับสัตว์โลกและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 32 เรื่อง ผู้วิจัยมีข้ออภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

การรวบรวมและจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ผลการวิจัยพบว่าการรวบรวมนิทานพื้นบ้าน และจำแนกประเภทนิทานพื้นบ้านตามแนวคิดของสตีท ทอมป์สัน (อ้างถึงใน ประคอง นิมมานเหมินท์, 2551, น. 7 – 30) จากนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ทั้งหมดจำนวน 32 เรื่อง สามารถจำแนกได้ 7 ประเภท คือ นิทานมหัศจรรย์ และนิทานอธิบายเหตุ มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยเรื่อง นิทานพื้นบ้านไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขากแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ของศาริตา สุขคง (2559, น. 126) ที่ได้จำแนกนิทานพื้นบ้านชาวไทดำ เป็น 8 ประเภท ที่พบ นิทานอธิบายเหตุ นิทานมหัศจรรย์ มากที่สุด

การพบนิทานมหัศจรรย์และนิทานอธิบายเหตุมากที่สุดนั้น แสดงให้เห็นว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ชอบเล่านิทานที่มีเรื่องราวของอิทธิปาฏิหาริย์ และความมหัศจรรย์เหนือธรรมชาติ เพื่อสร้างความเพลิดเพลินและนำตื่นเต้นให้แก่เด็ก ๆ และเพื่อเป็นการคลายเครียดจากการทำไร่ทำสวนที่เหน็ดเหนื่อยมาทั้งวัน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยช่างสังเกต ช่างตั้งคำถามถึงการกำเนิดหรือความเป็นมาของสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติและความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ของชาวม้ง ซึ่งปรากฏในนิทาน เช่น นิทานเรื่อง โลกสร้างสิ่งมีชีวิต ที่มีการเล่าถึงการสร้างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งมนุษย์ สัตว์และพืช ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับนิทานกรณีศึกษา แบบเรื่องตำนานสร้างโลก ของศิริพร ณ ถลางที่กล่าวไว้ในหนังสือ ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน (2552, น. 112) ที่กล่าวถึงการศึกษาตำนานการสร้างโลกของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ว่า ความหลากหลายทางความคิดของคนไทที่พยายามอธิบายกำเนิดโลก ความเชื่อเกี่ยวกับแม่ขวัญข้าว หรือการอธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์ธรรมชาติ ความหลากหลายในการอธิบายเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้คนแต่ละกลุ่มเล่าตำนานเรื่องเดียวกันออกมาต่างกัน

การวิเคราะห์วิถีชีวิต ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ผลการวิจัย พบว่า นิทานที่ปรากฏ ในด้านสังคมและชีวิตประจำวันมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง มีวิถีชีวิต การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การประกอบอาชีพต่าง ๆ ทำไร่ ทำสวน สะท้อนชีวิตที่มีความผูกพันกับท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ถึงแม้ว่าชาวไทยภูเขาเผ่าม้งจะอพยพมาจากแดนไกล แต่ก็มีความสามารถและรู้จักการพึ่งพาตนเอง การปรับตัวในการทำมาหากินได้เป็นอย่างดี เช่น การหาของป่า การจับปลา การล่าสัตว์ ฯลฯ มาทำเป็นอาหาร ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ ทองแก้ว และคณะ (2547, บทคัดย่อ) เกี่ยวกับวิถีชีวิตและการทำมาหากินของชาวม้งและชาวไทยเขมร โดย อารีย์ ทองแก้ว ได้ศึกษาภาพสะท้อนของนิทานพื้นบ้านชาวไทยเขมร บ้านสะเดา ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพสะท้อนจากนิทาน คือ สภาพครอบครัวในวิถีชีวิตแบบชาวบ้านที่พึ่งพาตนเองอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ แสวงหาปัจจัยสี่จากป่า น้ำ ภูเขา ไร่ นา พบเห็น สิ่งดีงาม ความเลวร้าย ปัญหาชีวิต การมีความรัก ความสามัคคี การช่วยเหลือ เอื้ออาทรกัน ความกตัญญู รู้คุณ ความซื่อสัตย์ ความสนุกสนาน การยกย่องคนฉลาด การแก้ปัญหา การนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฯลฯ ทุกอย่างเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ทุกยุคสมัย การยึดมั่นตามแนวทางของพระพุทธศาสนาที่ใช้อบรมสั่งสอนกลุ่มเกลาให้คนรู้จักบาปบุญคุณโทษในสังคมไทยทุกชนชั้น มีการประพฤติปฏิบัติตามจารีตประเพณีของชุมชน มีการเล่านิทานหรือยกเรื่องราวเป็นตัวอย่างเพื่อให้ข้อคิด ข้อพึงปฏิบัติให้ชีวิตมีความสุขสงบด้วยความขยันหมั่นเพียรเป็นพื้นฐานของครอบครัวที่เข้มแข็ง อบอุ่น ซึ่งก็จะมีผลต่อความมั่นคงของประเทศ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเกาหลี ที่ ปาร์ค เกียง ฮิน (2549, บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์ภาพสะท้อนนิทานพื้นบ้านเกาหลีไว้ พบว่า ด้านวิถีชีวิตนิทานพื้นบ้านเกาหลีสะท้อนภาพประกอบอาชีพ อาหาร การกิน การสร้างบ้าน เครื่องมือที่ใช้ การศึกษา การคมนาคม และยาพื้นบ้าน ด้านประเพณีนิทานพื้นบ้านเกาหลียังสะท้อน ประเพณีการเกิด ประเพณีการตาย และประเพณีการเซ่นไหว้

การนำเอาทฤษฎีบทบาทหน้าที่คติชน จาก Eycyclopaedia Britannica (อ้างถึงจาก เสาวลักษณ์ อนันตศานต์, 2543, น. 401 – 403) มาจำแนกนิทานพื้นบ้านของชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ผลการวิจัย พบนิทานที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอนมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความเชื่อในนิทานพื้นบ้าน เขตภาคเหนือตอนล่าง ของวรรณศิริ เพชรเกรี (2539, บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านนับว่าเป็นเอกสารที่มีคุณค่าทางสังคม ซึ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นสอดแทรกคุณธรรม คำสั่งสอน ข้อคิด เตือนใจ ในด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สำหรับอนุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติ

ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน และยังพบความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ด้านคุณค่า ของศุภิกา พรหมรักษา ที่ศึกษานิทานพื้นเมืองของเอเชีย สำหรับเด็กทั่วทุกแดนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557, บทคัดย่อ) พบว่า นิทานให้คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ให้คุณค่าทางด้านสติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และคุณค่าด้านความบันเทิง

นิทานพื้นบ้านที่ถือเป็นข้อมูลทางวรรณกรรมประเภทหนึ่งนั้น มีบทบาทสำคัญต่อชุมชนและสังคมเป็นอันมาก ดังที่ พัชรินทร์ คงคาสุริยา (2546, บทคัดย่อ) ได้วิเคราะห์บทบาททำขวัญ ซึ่งถือเป็นวรรณกรรมเช่นเดียวกัน โดยพัชรินทร์ คงคาสุริยา ได้วิเคราะห์บทบาททำขวัญของชาวไทโซ่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า วิธีทำขวัญมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนไทโซ่ง 5 ประการ คือ บทบาทหน้าที่ในการตอบสนองความต้องการทางจิตใจ บทบาทหน้าที่ในการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน บทบาทหน้าที่ในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมของชุมชน และบทบาทหน้าที่ในการให้การศึกษแก่ชุมชน จากงานวิจัยที่สอดคล้องจะเห็นได้ว่า วรรณกรรมทั้ง 2 ประเภทล้วนเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่ชาวบ้านสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อถ่ายทอดสู่คนในชุมชน จึงมีลักษณะคล้ายกัน คือ สอดแทรกคำสั่งสอน ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม หล่อหลอมสติปัญญาให้เป็นคนดีในสังคม อีกทั้งยังรวมไปถึงวัฒนธรรมที่มีบทบาทหน้าที่ในการสอนเหมือนกับนิทานพื้นบ้าน ดังนั้นจึงพบบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการสอนมากที่สุด ดังคำกล่าว ของจุลจิรา บุญมาก และคณะ ที่กล่าวไว้ในกรณีวิจัยเรื่อง คติชนมิ่ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (2547, บทคัดย่อ) ว่านิทานพื้นบ้านจะเป็นนิทานที่เล่าสู่กันฟัง เพื่อความสนุกสนานโดยมีคติสอนใจสอดแทรกเนื้อหาส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมความเป็นอยู่ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และอาชีพของคนไทยในชุมชน

การวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง จำนวน 32 เรื่อง นอกจากจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสั่งสอน หรือสอดแทรกสิ่งต่าง ๆ ที่ดีงามให้กับคนในสังคมถือปฏิบัติตามแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตอันเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวไทยภูเขาเผ่าม้งอีกด้วย แม้สภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมปัจจุบันจะกำลังเปลี่ยนแปลงไปเพราะอิทธิพลความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ และทำให้นิทานพื้นบ้านสูญหายไป การศึกษาและเก็บรวบรวมนิทานพื้นบ้าน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมเหล่านี้ จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและสามารถเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาวิถีชีวิตของคนในชาติพันธุ์นั้น ๆ ให้คงอยู่เพื่อเยาวชนรุ่นหลังต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร. สุกัญญา โสภี ใจกล้า อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติา เจียพงษ์ อาจารย์ผู้สอน ราชวิชา ระเบียบวิธีวิจัยทางภาษาไทย ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนรายงานการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ บิดามารดา ของผู้วิจัยที่สนับสนุนกำลังทรัพย์ ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการสำรวจข้อมูล ดูแลห่วงใยเอาใจใส่ทั้งในยามที่มีความสุขและยามที่มีความทุกข์ อีกทั้งคอยเป็นกำลังใจ ให้ผู้วิจัยมีความมั่นใจในการศึกษามากขึ้น

ขอขอบคุณวิทยากรทุกท่าน ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่ายิ่ง ในการให้ข้อมูลอย่างเต็มใจและให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น ขอขอบคุณเพื่อนร่วมกลุ่มวิจัย ที่ร่วมกันทำวิจัย จนการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งคุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากรายงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- จุลจิรา บุญมาก และคณะ. (2547). **คติชนมั่ง ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาต้อ จังหวัดเพชรบูรณ์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). **นิทานพื้นบ้านศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาร์ค เกียง อีน. (2549). **วิเคราะห์ภาพสะท้อนสังคมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านเกาหลี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พัชรินทร์ ดงคาสุริณาย. (2546). **วิเคราะห์บทบาทขวัญของชาวไทยไซ่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- วรรณสิริ เพชรเกี. (2539). **วิเคราะห์ความเชื่อในนิทานพื้นบ้าน เขตภาคเหนือตอนล่าง**. มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

- ศาริศา สุขคง. (2559). นิทานพื้นบ้านไทดำบ้านนาป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 35 (3), 126-133.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2552). **ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุจีกา พรหมรักษา. (2557). **การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นเมืองของเอเชียสำหรับเด็กทุกคน ดินแดนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (อ.ม.), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมัย สุทธิธรรม. (2541). **สารคดีชีวิตของชนกลุ่มน้อยบนดอยสูง แม้ว**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ 2020 เวิลด์ มีเดีย.
- เสาวลักษณ์ อนันตคานต์. (2543). **ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิญา อ่อนดี. (2558). **การวิเคราะห์จริยธรรมและความเชื่อที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง ตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- อารีย์ ทองแก้ว และคณะ. (2547). **ภาพสะท้อนของนิทานพื้นบ้านชาวไทยเขมร บ้านสะเดา ตำบลนาบัว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.